# בא

א. בתחלת הסדרה שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה" און איז מפרש: "והתרה בו". לערנען מפרשים[1]: אזוי ווי אין פסוק שטייט נאר אז דער אויבערשטער האט משה'ן געזאגט "בא אל פרעה", עס שטייט אבער ניט דערביי אז ער זאל צו פרעה'ן ריידן — אנדערש ווי אין דער פריערדיקער סדרה, ואו נאך די ווערטער "לך אל פרעה"[2], "בא אל פרעה"[3] אדער "והתייצב לפני פרעה"[4] שטייט אויך "ואמרת אליו"[5] און "ודברת אליו"[6] — קען מען מיינען אז דער אויבערשטער האט צו משה'ן טאקע ניט מער געזאגט ווי "בא אל פרעה כי אני הכבדתי גו' ולמען תספר גו'", און פון אט-די ווערטער האט משה אליין פארשטאנען און געזאגט "כה אמר ה' גו' הנני מביא מחר ארבה גו'", אז דער אויבערשטער וועט ברענגען די מכת ארבה אויף מצרים[7].

— דעריבער שרייבט רש"י "ויאמר ה'" און איז מוסיף "והתרה בו", אז אויך די התראה וועגן מכת ארבה איז געקומען בפירוש פון דעם אויבערשטן[8]. און רש"י נעמט עס — בדרך הפשט — דערפון וואס משה ואהרן האבן געזאגט צו פרעה'ן "כה אמר ה' גו'". (און דאס וואס בתחלת הפרשה שטייט ניט "ואמרת אליו גו'" — געפינט מען אזוי בכמה וכמה מקומות, אז געווייסע ענינים שטייען מער נאר בדברי משה און פון דעם איז מובן אז אזוי האט אים געזאגט דער אויבערשטער; און אויך לאידך גיסא: כמה וכמה ענינים שטייען נאר בדברי הקב"ה למשה און פון דעם וויס מען אז משה האט אזוי געטאן[9]).

מען דארף אבער פארשטיין: דרכו של רש"י בכלל איז צו באנוצן זיך מיט לשונות פון פסוקים, ובפרט אין פאל וועו זיין פירוש איז מיוסד אויף פסוקים. ובמיוחד דא אז רש"י'ס אויסטייטש "והתרה בו" (קומט אויף "בא אל פרעה" אן) איז מיוסד אויף די ווערטער "ויאמר אליו כה אמר ה' גו'", האט דאך רש"י געדארפט זאגן (ע"ד ווי דער פסוק זאגט אין פ' וארא אפ"ן זעלבן אויסדרוק "בא אל פרעה") "ואמרת אליו". פארוואס איז רש"י משנה און זאגט "והתרה בו"? איז דערפון פארשטאנדיק, אז מיט זיין פירוש ושינוי "והתרה בו" מיינט רש"י אויך צו אונטערשטרייכן אז די אמירה זאל זיין א התראה.

ב. וועט מען עס פארשטיין בהקדים פירוש רש"י אין דער פריערדיקער סדרה[10] "שהיתה המכה משמשת רביע חדש ושלשה חלקים היו מעיד ומתרה בהם". פון דעם וואס רש"י זאגט צוויי לשונות

1) ראי"ם וגו"א כאן.
2) וארא ז, טו.
3) שם, כו. ט, א.
4) שם ח, טז. ט, יג.
5) שם ז, טז. כו. ח, טז. ט, יב. יג.
6) שם ט, א.
7) דעת וקנים מבעה"ת וכלי יקר כאן. גו"א כאן בשם יש מפרשים.
8) ובזה מובן מה שרש"י מעתיק גם התיבות "ויאמר ה' אל משה" — בכדי להדגיש שגם "והתרה בו" אמר ה' למשה.
9) רמב"ן כאן פסוק ב'. ראי"ם וגו"א עה"פ. וראה תו"א פ' שמות (נב, ד — לענין ההתראה דארבה. עי"ש) וסוף פרשתנו.
10) וארא ז, כה.

— „מעיד" און „מתרה"[11] — איז מוכרח, אז מיטן לשון „מעיד" דאָ מיינט ער [ניט התראה, ווי „העד העיד"[12] וואָס רש"י איז מפרש „לשון התראה", נאָר] ענין עדות כפשוטו — עדות־זאָגן.

און כאָטש אז אמירת עדות אין אַל־געמיין איז אויף אַ זאַך וואָס האָט שוין פאַסירט[13], און די „שלשה חלקים" אין וועלכע משה האָט מעיד (און מתרה) געווען זייענען געווען בתחלה, איידער די מכה איז געקומען[14] — איז אָבער דער ענין פון עדות־זאָגן ניט באַגרעניצט צו זיין פאַרבונדן מיט עבר אָדער עתיד: אויב נאָר מען איז זיכער אין אַ געוויסער זאַך, אפילו וועגן די זאַך איז נאָך ניט געקומען נאָר זי וועט זיכער קומען שפעטער, קען מען אויף איר מעיד זיין.

און אין דעם באַשטייט דער אונטער־שיד צווישן „מעיד" און „מתרה": „מת־רה" וויזט אויף אַ ניט־זיכערקייט. ביים וואָרענען אימעצן אז צוליב טאָן אַ גע־

---

11) ובפרט שבמדרש (שמו"ר פ"ט, יב. תנחומא וארא יג. ת"כ שם יד) נאמר רק „מתרה" ורש"י משנה ומוסיף „מעיד" (ובמדרש שכל טוב הוא כברש"י).

12) מקץ מג, ב.

13) ובזה יובן, מה שהווקק רש"י לפרש במשפטים (כא, כט): „והועד בבעליו — לשון התראה בעדים (ואינו מסתפק בזה, ומוסיף:) כמו העד העיד בנו האיש" — אף שבפרשת יתרו (יט, כא) — שהיא לפני — מפרש בפשטות, בלי שום ראי' (כי סומך על פירושו בפ' מקץ שם. וראה לקמן) „העד בעם — התרה בהם כו'".

[והרי לכאורה, ארובה: עיקר חידושו של רש"י בפ' מקץ (שם) הוא שגם התראה שאינה בפני עדים נקראת העדאה (דלהיות „שסתם התראה מתרה בו בפני עדים", לכן כל התראה (גם כשאינה בפני עדים) נקראת העדאה).

(שלכן הווקק להוכיח מ„כי העד* העדותי באבותיכם" שבירמי' (יא, ז) ואינו מוכיח מ„והעד תעיד" שבש"א (ח, ט) שקדמו — כי ההתראה שבשמואל — כמה עדים היו שם (כל אלה שלא היו מ„השואלים מאתו מלך"), משא"כ בדירמי' — הרי בכל ישראל העד. וכן בדיתרו**).

ומכיון שההתראה שבפ' משפטים (משא"כ

---

*) כן הוא בדפוס הראשון וכצ"ל וכד' להלן בשוה"ג הב'. ובכמה דפוסים נשמטו התיבות „כי העד". ובעוד דפוסים במקום הכתוב הנ"ל — נעתק הכתוב „העידותי בכם" (דברים ד, כו. ועוד)!

**) והקדים הכתוב דירמי' לזה דיתרו ולא הביא הכתובים דדברים וכיו"ב — כי רוצה להביא ראי' מכתוב שנאמר בו המקור וגם הפעל — כמש"כ כאן „העד העיד".

---

דפ' יתרו) היא בעדים, א"צ כ"כ להוכחה ששייך לומר עלי' „והועד"]

— כי מכיון שלשון העדאה ברוב המקומות הוא על העבר כבפנים, הי' מס־תבר לכאורה (אלולי פירש"י) שהכוונה ב„והועד בבעליו" היא שהעידו בבעליו ששורו נגח מתמול שלשום, ולכן הווקק רש"י לחדש שהוא „לשון התראה" ולהוסיף „כמו העד העיד בנו האיש". (משא"כ בפ' יתרו שם, שמפורש בכתוב „פן יהרסו גו'". ובפרט שכבר הביא „רד העד בעם" בפ' מקץ שם).

14) בפרש"י כותב „שלשה חלקים כו'" אחרי כתבו „שהיתה המכה משמשת רביע חדש" (ומשנה מהסדר שבמדרש (נסמן לעיל הערה 11) שמקדים „כ"ד ימים הי' מתרה כו'" (ואח"כ כותב) „ושבעת ימים היתה משמשת"). אבל אין להוכיח מזה ש(לפרש"י) היתה המכה משמשת בתחלת החדש, כי הרי מפורש הוא בקרא שהתרה מקודם. וגם — מובן בפשטות, שאחר המכה אין מקום להעדאה והתראה. ומה שרש"י מקדים „ש־היתה המכה משמשת רביע חדש", הוא לפי שכאן בא לפרש „וימלא [מנין] שבעת ימים"; ורק את"כ הוא ממשיך לבאר מה שהי' בשאר חלקי החדש.

---

ואין ראי' זו מתאימה כ"כ, כי לא יתוסף תוקף בהתראת הקב"ה כשהתי' בעדים ולכן מביא מיתרו (ל' ציוני ומקור) שמדובר בהתראת משה.

וויסן חטא וועט מען אים מעניש זיין, איז מען ניט זיכער אז דער ענש וועט קומען [ואדרבה: מיטן וואַרענען גופא דריקט מען דאך אויס אז דער ענש איז תלוי אין דער הנהגה פון דעם מותרה, אין אויב ער וועט דעם חטא ניט טאן, וועט מען אים ניט מעניש זיין]; דאָקעגן „מעיד" מיינט אז מען איז זיכער אין דער זאך אויף וועלכער מען זאגט עדות, כנ"ל.

און דערפאר, בשעת רש"י איז מפרש (גלייך ביי דער ערשטער מכה) דעם סדר פון כללות המכות, זאגט ער בידע לשוֿנות („מעיד" און „מתרה") וויל אין די מכות זיינען געזונן צווי סוגים צו וועלכע ס'האבן געפאסט צווי באזונדערע אויסדרוקן:

געזונן מכות וואס זיינען געקומען אלס ענש פאר דעם וואס פרעה האט ניט ארויסגעלאזט די אידן פריער — אזוי ווי די ערשטע — מכת דם, וואס איז געקומען אלס ענש פאר פריער, כלי' הפסוק יז „והנה לא שמעת עד כה". — איז בנוגע צו דעם סוג מכות זאגט רש"י דעם לשון „מעיד", וואס באדייט אז משה האט געזאגט מיט א זיכערקייט אז זיי וועלן קומען, היות אז זיי זיינען אן ענש פאר פרעה'ס פריערדיקע חטאים יח. (און דער צוועק פון משה'ס מעיד זיין ביי די מכות איז געזונן — בכדי צו מודיע זיין פרעה'ן אז דאס איז ניט קיין מקרה, נאר אן ענש פון דעם אויבערשטן פאר זיין ניט ארויסלאזן די אידן יט).

געזונן מכות וואס זיינען געקומען פאר זיין ניט ארויסלאזן די אידן בהוה ומכאן ולהבא — אזוי ווי דערציילט גלייך נאך דעם פסוק — בא דער צוויטער מכה — מכת צפרדע, וואס עס שטייט „ואם מאן אתה לשלח — איצט — הנה אנכי נוגף את כל גבולך בצפרדעים" — דעריבער זאגט רש"י אויך דעם לשון „מתרה".

און דאס איז דער הסבר וואס רש"י זאגט בתחלת פרשתנו „והתרה בו", וויל ביי מכת ארבה האט משה מתרה געזונן (ניט מעיד געזונן), ווי עס שטייט וויטער „כי אם מאן אתה לשלח את עמי (פון איצטער און וויטער — ) הנני מביא מחר ארבה גו' ".

ג. ס'איז נאך אבער ניט אינגאנצן גלאט: צו די ווערטער „ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה" אויף ועלכע רש"י שטעלט זיך און וויל באזוארענען, כנ"ל, אז ניט נאר אף'ן גיין צו פרעה'ן איז געזונן דער אנזאג, איז נויטיק לכאורה בלויז צו מוסיף זיין „ואמרת אליו גו' " (אז ניט נאר זאל ער קומען צו פרעה'ן, נאר ער זאל אים אויך אנזאגן וועגן מכת ארבה). וואס איז אבער נוגע אין דעם

15) וארא ז, טו.

16) ואף שבאם הי' פרעה עושה תשובה ושולח את בנ"י, הי' נפטר מהעונש על מה שלא שמע עד כה (וראה לקמן סעיף ד') — בכל זה, מכיון שמצד „לא שמעת עד כה" יצוש בודאי (ורק שע"י התשובה יכול לחדש שינוי בזה) שייך ע"ז לשון העדאה.

17) וכמש"נ (וארא ז, יז) בזאת תדע כי אני ה'.

18) שם, כז. וכן בערוב, דבר וארבה שנאמר בהם (ח, יז. ט, כ. י, ד) „כי אם אינך משלח"; „כי אם מאן אתה לשלח". — אבל במכת ברד נאמר (ט, יג) רק „שלח את עמי ויעבדוני". וראה להלן הערה 30.

בהמכות כנים, שחין וחושך אינו מסופר כלל שמשה הודיעם (וראה ראב"ע ח, טו. ורמב"ן שם. ספורנו ח, יב). אבל מפשטות לשון רש"י (וארא ז, כה. וכן מהמדרשים שנסמנו לעיל בהערה 11) משמע, שבכל מכה הי' מעיד ומתרה בהם.

פסוק צו מדגיש זיין אז דער ריידן צו פרעה'ן זאל זיין אין אן אופן (ניט פון „מעיד" נאר) פון התראה ?

וועט מען עס פארשטיין בהקדים וואס ס'איז שווער אין כללות תוכן הפסוק:

אויפן ציווי „בא אל פרעה" האט דער אויבערשטער געגעבן אַ טעם „כי אני הכבדתי את לבו גו'". דאַרף מען פאַרשטיין:

א) ביי אַלע פריערדיקע מכות האט דער אויבערשטער ניט געגעבן משה'ן קיין טעם אויפן ציווי צו „מעיד" זיין אדער „מתרה" זיין פרעה'ן וועגן זיי. פאַרוואָס עפעס ביי מכת ארבה האט ער אים יע געגעבן אַ טעם [19] ?

ב) מיט וואס איז דער „אני הכבדתי את לבו" אַ טעם אויף „בא אל פרעה" ? דער טעם אויף „בא אל פרעה" איז לכאו' בכדי צו וואַרענען אים וועגן מכת ארבה און פועל'ן ביי אים ער זאל די אידן אַרויסלאָזן פון מצרים, אַבער „אני הכבדתי את לבו" איז גאָר אדרבה אין פלוג אַ טעם אויף ניט גיין צו פרעה'ן; וואַרום וויבאַלד אַז „הכבדתי את לבו" וועט דאָך אים די התראה ניט העלפן!

[פאַראַן מפרשים [20] וואס לערנען: וועון משה האט געזען אַז אפילו די מכת ברד (וואס איז געווען פיל שוועדער פון די פריערדיקע מכות [21]) האט ניט געפו-

19) וכמו שהקשה ברשב"ם כאן.

20) אוה"ח כאן (ד"ה כי אני הכבדתי — בפירושו השני). וראה גם ראב"ע כאן: בא אליו . . ואל תשתומם בעבור שחזק לבו עד עתה . . בעבור שירך לבם בבוא מכת הארבה.

21) ראה פרש"י וארא ט, יד (עפ"י גירסת ופי' הרא"ם, לבוש וש"ח. וראה גם כלי יקר ואוה"ח).

שלכן (א) רק במכה זו התודה על עוונו ואמר „חטאתי הפעם" (שם, כז) וכברמב"ן בפרשתנו. וראה גם ראב"ע וכלי יקר ט, יד*. (ב) דוקא לאחרי מכת ברד, כשהתרה

*) בדעת זקנים מבעה"ת (שם, כז): „כי

על'ט אויף פרעה'ן, האט ער דאָך געקענט טראַכטן: וואס איז די תועלת פון גיין צו פרעה'ן, ער וועט דאָך סיי ווי ניט פאַלגן? דעריבער האט אים דער אויבער-שטער געזאָגט „כי אני הכבדתי את לבו", אז דאס וואס מכת ברד האט אים ניט דערנומען, איז עס (ניט מצד דעם וואס פרעה מצד עצמו איז אזוי האַרט, נאר) ווייל „אני הכבדתי את לבו", ובמילא, וועון דער אויבערשטער וועט אַראָפנעמען דעם כובד הלב וואס ער האט געמאכט, וועט פרעה פאַלגן.

דער פירוש איז אַבער ניט מובן: אויך די התראה אויף מכת ארבה (און אפילו די מכה בפועל) האט אויף פרעה'ן ניט געווירקט ער זאל באַפרייען די אידן. טאָ ווי קען מען זאגן אז מיט „אני הכבדתי את לבו" וועט געמיינט אז (כאטש מכת ברד האט ניט געהאָלפן, אַבער) די התראה אויף מכת ארבה וועט יע העלפן — זי האט דאָך אין אמת'ן טאַקע ניט געהאָלפן ?!]

מוז מען לערנען, אז דער טעם אויף „בא אל פרעה" איז ניט וואס „הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו", נאָר „למען שתי אותתי אלה בקרבו" [און דער פשט פון „כי אני הכבדתי גו'" (וואס ווערט געזאָגט אַלס אַ טעם אויף „בא אל פרעה") איז: וואַרום דאָס וואס „אני הכבדתי גו'" איז עס „למען שתי אותתי אלה בקרבו"]: אַז כאטש טאַקע דאס גיין צו פרעה'ן וועט ניט וויירקן אויף אים ער זאל אַרויסשיקן די אידן, אזוי ווי די מכות ביז איצט האבן ניט געפועל'ט אויף אים, דאַרף מען גיין צו אים און וואַרענען

משה שיביא עוד מכה, אמרו עבדי פרעה „עד מתי יהי' זה לנו למוקש" (י, ז).

מפשטות המשך הכתובים „חטאתי הפעם גו' העתירו גו' ואשלחה אתכם גו'" משמע

וועגן דער מכת ארבה „למען שתי אותותי אלה בקרבו" [22].

ד. עפ"י וועדט דאך אבער שווער: בדרך כלל, וועז מען איז אימעצן מתרה אז פאר זיך טאן כך וכך וועט מען אים מעניש זיין מיט א געוויסן עונש, איז (א) מען איז דערמיט אויסן אז ער זאל דעם חטא ניט באגיין און אזוי ארום אויסמיידן דעם עונש; (ב) מען גיט אים עכ"פ א ברירה אויף אויסצומיידן דעכ עונש, דורך אויספאלגן די ווארנונג און ניט באגיין דעם חטא. אין אונזער פאל אבער, (א) איז די כוונה געווען אז פרעה זאל ניט פאלגן און טאקע באקומען דעם עונש — „למען שתי אותותי אלה בקרבו", און נאך מער: (ב) וויבאלד אז „אני הכבדתי את לבו" האט מען אים גאר קיין ברירה ניט געגעבן אויף אויסצומיידן דעם עונש.

האט מען דערפאר לכאורה געדארפט לערנען, אז מיט „כה אמר ה' גו' הנני מביא מחר ארבה גו' " האט משה (ניט — פרעה'ן מתרה געווען בנוגע להבא, נאר) אים „מעיד" געווען אף זיין הנהגה בעבר אז עס וועט אויף אים קומען אן ארבה פאר זיין ניט פאלגן דעם אויבער-שטען פריער — „עד מתי מאנת ליענות מפני" [23]. און דאס וואס פאר „הנני מביא מחר ארבה גו' " האט ער געזאגט „שלח עמי ויעבדוני כי אם מאן אתה לשלח את עמי", איז עס נאר צו קלאר מאכן אז אויב ער וועט די אידן יע באפרייען, וועט ער דורך דעם עכ"פ פארמיידן דעם עונש פון ארבה וואס קומט אים בודאות פאר זיין פריערדיקן חטא — „מאנת".

22) כבספורנו כאן.

23) ועפ"י פירוש זה מובן בפשטות מ"ש „עד מתי מאנת גו'" (בדוגמת „לא שמעת עד כה" שנאמר גבי העדאה דדם). משא"כ בכל התראות (שבמכות) הקודמות, נאמר רק בעניז העתיד.

נאר ער קען מאכן א שינוי אוז עס מבטל זיין דורך „לשלח את עמי".

ובכדי צו שולל זיין פון אט-דעם פי', איז רש"י מדגיש „והתרה בו", אז דער אנזאג צו פרעה'ן וועגן מכת ארבה איז געווען א התראה, וכפשטות לשון הכתוב: אז דאס וואס „הנני מביא מחר ארבה" איז צוליב דעם וויל „מאן אתה לשלח את עמי" [24] (און ס'איז קיין סתירה ניט צו דעם פירוש פון „כי אני הכבדתי גו' למען שתי גו' " — כדלהלן סעיף ה').

ה. רש"י'ס הכרח צו לערנען (ניט „והעד בו" נאר) „והתרה בו", איז אין אמת'ן (ניט נאר פון פשטות לשון הכתוב „כי אם מאן אתה לשלח גו' " וואס שטייט ווייטער, נאר אויך) פון דעם פסוק גופא אויף וועלכן ער שטעלט זיך. וויל אויב מ'זאל לערנען „והעד בו" איז שווער:

א) עפ"י הנ"ל איז דער טעם אויף „בא אל פרעה" נאר „למען שתי גו' " אבער ניט „אני הכבדתי את לבו גו' ". אבער פון פשטות לשון הכתוב „בא אל פרעה כי אני הכבדתי גו' " איז משמע, אז „אני הכבדתי" גופא איז א טעם אויף „בא אל פרעה"?

24) וגם: דא"כ, למה נאמר „כי אם מאן גו'" (שע"י תשובה יוכל לבטל כו') כאן — ולא במכת דם שלפני'?

25) ומ"ש „עד מתי מאנת גו'", אף שהוא התראה על העתיד — כי בזה מבאר הטעם על שיענש (על מיאונו לשלח את ישראל מכאן ולהבא) בעונש גדול כזה — „וכסה את עין הארץ גו' ואכל את יתר הפליטה גו' אשר לא ראו גו'" — כי מכיון שמיאונו עכשיו אי"ז פעם הראשונה, כ"א „מאנת לענות מפני" עד עכשיו כו"כ פעמים, לכן ב„אם מאן אתה לשלח את עמי" גם עכשיו — „הנני מביא גו'". ובזה מובן בפשטות הלשון עד מתי (משא"כ במכת דם — העדאה — „והנה לא שמעת עד כה" (סיפור דברים ועדות בלבד)).

ב) נאָך פאַר דער ערשטער מכה (דם) האָט דער אויבערשטער געזאָגט צו משה'ן „ואני אקשה את לב פרעה" [26]. האָט דאָך משה שוין פון פריער געוואוסט אַז כמה (אַדער אַלע) מכות (ביז צו מכת בכורות [27]) וועלן ניט פּועל'ן אויף פרעה'ן, אין פונ־דעסטוועגן, וועט דער אויבערשטער האָט אים געשיקט צו פרעה'ן צו אָנזאָגן אויף אַלע פריערדיקע מכות — אפי' אויף מכת ברד, וואָס איז געווען שוין נאָך דעם ווי „ויחזק ה' את לב פרעה" [28] בפועל (ביי מכת שחין) — האָט ער אים ניט געדאַרפט געבן קיין טעם אויף דעם וואָס ער שיקט אים צו פרעה'ן. היינט פאַר־וואָס האָט ער אים ביי מכת ארבה יע געדאַרפט זאָגן אַ טעם?

ג) די קשיא איז נאָך גרעסער: בעת דער אויבערשטער האָט אים געזאָגט „ואני אקשה את לב פרעה" האָט ער מוסיף געווען „והרביתי את אותותי וגו' " וואָס דאָס מיינט „למען הרבות בו אותו־תי" [29]. האָט דאָך שוין משה געוואוסט אַז דער צוועק פון שוועך מאַכן לב פרעה און פון די מכות איז „למען הרבות בו אותותי", היינט וואָס איז אים שוועך געווארן וועט מ'האָט אים געהייסן גיין צו פרעה'ן און אים אָנזאָגן וועגן מכת ארבה? און וואָס האָט אים דער אויבער־שטער מחדש געווען מיט „כי אני הכבדתי וגו' למען שתי אותותי וגו' " בעת אַז ער האָט עס שוין געוואוסט פון פריער?

איז אָט־די אַלע קשיות פאַרענטפערט רש"י מיט זיין מוסיף זיין „והתרה בו":

די איינציקע מכה ביי וועלכער דער אויבערשטער האָט געהייסן משה'ן מתרה זיין פרעה'ן, נאָך דעם וואָס „ויחזק ה' את לב פרעה", איז געווען די מכה פון ארבה [30]. און דעריבער, איז דוקא ביי דער מכה האָט אים דער אויבערשטער געדאַרפט געבן אַ טעם, ווייל אין פּשטות איז כלל ניט פאַרשטאַנדיק דער מתרה זיין פרעה'ן, בעת דער אויבערשטער אַליין האָט געמאַכט שוועך זיין הארץ אַז ער זאָל ניט נתפעל ווערן פון דער התראה (וכנ"ל סעיף ד').

אויף דעם האָט דער אויבערשטער געגעבן אַ טעם „כי אני הכבדתי וגו' למען שתי וגו' ולמען תספר וגו' את אשר התעללתי במצרים וגו' ": „התעללתי" מיינט (ווי רש"י טייטשט) „שחקתי", אַז דער אויבערשטער האָט געמאַכט אַ גע־לעכטער פון מצרים; פון איין זיט האָט ער מכביד געווען זייער הארץ און האָט (כאילו ווי) צוגענומען ביי זיי די בחירה; און צוזאַמען דערמיט איז ער זיי מתרה און וואַרנט אַז אויב זיי וועלן אים ניט פאָלגן וועט ער זיי מעניש זיין. און דע־ריבער איז דאָ ניטיק אויך וואָס „אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו", ווייל אין דעם באַשטייט דער „התעללתי" כנ"ל [31].

ו. קען מען דאָך אָבער לכאורה פרעגן: וויבאַלד אַז „ויחזק ה' את לב פרעה", און פרעה איז געווען מוכרח אין ניט אַרויסשיקן די איידן, איז בפשטות ניט פאַרשטאַנדיק כלל ווי האָט מען אים געקענט מעניש זיין אויף דעם — „השופט

26) יארא ז, ג.

27) ראה לעיל ג, יח (ברש"י ישן). ד, כג. רש"י ז, סז („ומדרשו").

28) ט, יב. וראה רש"י ז, ג.

29) ז, ג. פרש"י שם.

30) משא"כ בברד, נאמר (ט, יג) רק הציווי „שלח את עמי ויעבדוני", אבל לא „כי אם מאן גו'" — התראה.

31) ועפי"ז יש לומר שפירוש „התע־ללתי" הוא גם מלשון עלילה ובלבול, וע"ד מרז"ל (הובא ונתבאר בתו"ח תולדות (יג, א) ובביאוה"ז להצ"צ (ע' רסז)) עה"פ נורא עלילה על בני אדם.

כל הארץ לא יעשה משפט" (בתמי') [32] ? אפילו אַ קליין קינד פֿארשטייט אז אויב מען איז מכריח אימעצן טאָן אַ זאַך — טאָר מען עם ניט באַשטראָפן דערפֿאַר. ובפרט — דער וואָס האָט עם מכריח געווען!

באָוואָרנט רש"י די קשיא שוין פֿרי־ער: אויפן פסוק [33] "ואני אקשה את לב פרעה וגו' " זאָגט רש"י "מאחר שהרשיע והתריס כנגדי וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות לתת לב שלם לשוב, טוב שית־קשה לבו למען הרבות בו אותותי כו' ". ד.ה. אז בתחלה האָט פרעה טאָקע געהאַט בחירה, נאָר לאחרי ווי "הרשיע והתריס כנגדי" האָט מען אים מעניש געווען דער־מיט גופא וואָס מען האָט ביי אים די בחירה צוגענומען [34].

און דער עונש איז געווען מדה כנגד מדה [35]: פרעה איז אַרויס מיט אַ ברייט־קייט אַנטקעגן דעם אויבערשטן און גע־זאָגט "מי ה' אשר אשמע בקולו" [36], אַז ער ווערט ניט נתפעל פון דעם אויבער־שטען און ווען טאָן וואָס ער וויל. האָט מען אים דערויף [37] געווינקן, אַז ער איז כלל ניט ברשותו און אַז אַלץ וואָס ער טוט — אפילו דאָס וואָס אַנדערע האָבן די גאַנצע בחירה — איז באַ אים נאָר כפי רצונו של הקב"ה.

ז. עפי"ז וועט מען אויך פֿארשטיין וואָס דוקא ביי דער התראה פון מכת ארבה האָבן די "עבדי פרעה" געזאָגט "עד מתי יהיי זה לנו למוקש גו' הטרם תדע כי אבדה מצרים", און פרעה האָט אַנגענומען די טעמה, וואָס דערפֿאַר האָט ער דאָך צוריקגעדרופן את משה ואת אהרן צו זאָגן זיי "לכו עבדו את ה' אלקיכם" [38].

ולכאורה, פֿאַרוואָס ביי אַלע פריער־דיקע מכות, אויך ביי די ערשטע פינף — פֿאַר "ויחזק ה' את לב פרעה" [39] האָט די התראה גאָרניט געווירקט, ניט אויף די עבדים און ניט אויף פרעה'ן (נאָר ערשט לאחרי ווי ס'איז געקומען אַ מכה בפועל האָט פרעה געזאָגט אַז ער וועט אַרויסשיקן די אידן). און דוקא די התראה אויף מכת ארבה, וואָס איז געווען נאָכדעם ווי "אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו" [40], האָט די עבדים אַזוי שטאַרק דערנומען די התראה ביז צום מאָנען "שלח את האנשים", און פרעה

32) וירא יח, כה ופרש"י שם. וברמב"ם (הל' תשובה פ"ה ה"ד) מוכיח מזה בפשטות ענין הבחירה ע"ש.

33) כמבואר ברמב"ם שם פ"ו ה"ג. וצארוכה — בשמונה פרקים שלו פ"ח. וראה גם שמו"ר פ"ג, ג: כיון ששיגר הקב"ה ה' פעמים כו'.

34) ראה סוטה ח, ב: במדה כו'.

וכ"ה גם בדרך הפשט, ועד שע"י הנהגה זו ניכרת גדולת הקב"ה — ראה יתרו יח, יא וברש"י שם. וראה גם לעיל ד, כב־כג. רש"י ז, כח.

35) להעיר מח"פ שם: "ולא נתחייב לדעת חכמתו כו'".

36) שמות ה, ב.

37) וגם ל"ל שהעונש ד"התעללתי" (מלשון שחוק) הוא לפי שהתל * פרעה (וארא ח, כה).

38) פרשתנו י, ז־ח.

39) רש"י וארא ז, ג.

40) וגם אחרי "ויכבד לבו הוא ועבדיו" (סוף וארא). — משא"כ בהמכות שלפנ"ז, לא נזכרו עבדיו כלל.

ולהעיר ממ"ש הרמב"ם הל' תשובה שם "חטא גדול . . שנאמר הבה נתחכמה לו" — דלכאורה הרי הדיבור "הבה נתחכמה לו" עצמו אינו "חטא גדול" כ"כ שעבורו ימנעו ממנו התשובה, והוי לי' להרמב"ם להביא המעשים שעשו בפועל וההשלכה ליאור — כי הענין ד"נורא עלילה גו'" (ראה לעיל הערה 31) הו"ע התחכמות. ולהעיר משער הבחירה לאדמו"א כא, ד.

*) ראה מצו"צ עה"פ (ש"א ו, ו — הובא בפרש"י פרשתנו י, ב) "הלא כאשר התעללתי במצרים.

התעלל בהם": ענין שחוק והתול כמו אשר

אַליין איז באַווירקט געווארן פון זייער טענה ביז "וישב את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמר אליהם לכו עבדו את ה' אלקיכם" [41] ?

עפ"י הנ"ל איז דאָס מובן גאָר בפשטות: וויבאַלד אַז "בא אל פרעה — והתרה בו" איז געווען "למען (צוליב) תספר גו' את אשר התעללתי במצרים", דערפאַר האָט דער אויבערשטער געמאַכט אַז שווין אין דער התראה זאָל דאָס זיין קענטיק אַז "התעללתי — שחקתי", ווי פרעה האָט כלל קיין דיעה ניט איבער זיך: ער איז טאַקע שטאַרק נתפעל געווארן פון דער טענה "הטרם תדע כי אבדה מצרים" [ביז אַז נאָך אידער די מכה איז געקומען בפועל האָט ער ספּע־ציעל געשיקט שלוחים נאָך משה ואהרן צו זאָגן זיי "לכו עבדו את ה' אלקיכם" — אַ זאַך וואָס האָט ניט פאַסירט ביי קיין אינעם פון די אַנדערע מכות, אפילו ניט ביי דער התראה אויף (חשך און) מכת בכורות וואָס "שקולה כנגד כל המכות" [42] — ואעפ"כ, האָט ער בעת מעשה גופא ניט געהאַט דעם כח צו פועל'ן ביי זיך נאָכצוגעבן משה'ן — כאָטש אַז מצד דער טענה "כי אבדה מצרים" (וואָס ער האָט אַליין באַוויזן ווי ער רעכנט זיך מיט איר) האָט ער יע געדאַרפט נאָכגעבן. און דאָס איז נאָר ווייל "אני הכבדתי את לבו גו' " און ער אַליין איז שלא ברשותו כלל.

ועפי"ז קומט אויס אַז דאָס וואָס "התעללתי — שחקתי" האָט זיך אַנגעזען אין צוויי ענינים: א) סיי אין דעם עצם־ענין האָבן אַלע געזען ווי פרעה האָט כלל ניט קיין בחירה און דיעה איבער זיך און ווי ער איז בלויז אַ שחוק — שפיל - צייג דורך וועמען דער אויבערשטער פירט דורך וואָס ער וויל — קעגן רצונו של פרעה. ב) און אויך שוין פריער אין דער התראה האָט מען געזען ווי מען מאַכט פון אים אַ שחוק, כנ"ל סוף סעיף ה'.

ח. פון די ענינים פון "יינה של תורה" וואָס אין דער רש"י:

לאחרי כל אריכות הנ"ל פאַדערט זיך נאָך ביאור: דער פירוש פון "כי אם מאן מאנת לשלח את עמי הנני מביא מחר ארבה בגבולך" (לויט פירש"י "והתרה בו") איז דאָך (כנ"ל סעיף ד'), אַז "הנני מביא מחר ארבה בגבולך" איז אַן עונש פאַר דעם וואָס "מאן אתה לשלח את עמי" איצטער. איז ניט מובן: הן אמת אַז "אני הכבדתי גו' " איז אַן עונש וואָס האָט אים געקומט צוליב דעם וואָס "הרשיע והתריס כנגדי" פריער בבחירתו, וויבאַלד אָבער אַז שפעטער איז ער פאַרט אַן אנוס, ווי קען מען אים מעניש זיין פאַר דעם איצטיקן "מאן אתה" — אַ זאַך אין וואָס ער האָט ניט קיין בחירה [43] ?

---

41) אף שיש לומר: הטעם ד"אני הכבדתי גו'" הוא "למען שתי גו'". ומכיון שמניעת "שתי אותות" הוא דוקא באם פרעה הי' מסכים לשלח גם את טפם כו', לכן בנוגע ל"לכו נא הגברים" לא הכביד ה' את לבו ונשאר כמו שהוא מצד טבעו — ובמילא פעלה עליו ההתראה דמכת ארבה, לפי שהיתה אחרי מכת ברד והיתה קשה ממכות הקודמות (ראה לעיל הערה 21 וב־הנסמן שם).

42) פרש"י וארא ט, יד (לפי גירסת ופי' הגו"א, כלי יקר ואוה"ח שם). וראה גם רש"י ד, כג.

43) בנוגע להעונש יש לתרץ [וכן מוכרח לומר עפ"י שיטת הרמב"ם בהלי תשובה שם — בכדי שלא יקשה עליו מדלי' (שם פ"ה ה"ד) "אילו הא־ל הי' גוזר על האדם כו' באיזה דין ואיזה משפט נפרע כו' "], שהוא ע"ד הדין (ב"מ מב, א. רמב"ם הלי גזקי ממון פ"ב הט"ו. הלי שכירות פ"א ה"ד) דתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב.

[וגם להמ"ד (ב"מ שם. וש"נ) שתחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור, לא יוקשה עליו

נאָר דער ביאור אין דעם איז: דער אַלטער רבי זאָגט אין אגרת התשובה [44], אַז אפילו די וואָס אויף זיי שטייט "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" איז "אם דחק ותחזק ונתגבר על יצרו ועשה תשובה — מקבלין תשובתו", וויל "אין מספיקין" מיינט נאָר אַז מען איז אים ניט מסייע, און נאָך מער — מען מאַכט אים געוויסע שוועריקייטן צו טאָן תשובה, ביז ער דאַרף אַנקומען צו "דחק". ער איז אָבער ניט מוכרח ח"ו אין ניט תשובה טאָן, און אויך ער האָט די בחירה צו שטאַרקן זיך אויף אַלע מניעות אין תשובה טאָן [45].

ט. פון יעדער ענין דאַרף מען דאָך אַרויסנעמען אַ הוראה אין עבודת ה' [46] — ובפרט אַז די כוונה אין "בא אל פרעה התרה בו" איז "למען תספר באזני בנך

---

ממה שנפרע מפרעה (וכן סיחון וכנענים וכו' המנויים ברמב"ם הל' תשובה פ"ו שם) — כי י"ל, דשאני בנדו"ד, דמכיון שמה שנאנס אח"כ זה עצמו בא מחמת פשיעותו שבתחלה, א"א לו לפטור את עצמו בטענת אונס *).

אבל עדיין אינו מובן: הרי הקושיא שברמב"ם (פ"ה שם) — על הס"ד "אילו האל ה' גוזר על האדם כו'" הוא [לא רק "באיזה דין כו' נפרע", כ"א גם (ואדרבה, זהו תחלת הקושיא)] "היאך ה' מצוה לנו כו' עשה כך". והרי הביאור שבפ"ו שם "כדי להודיע כו'" מתרץ רק "למה ה' שולח לו כו'", אבל אינו מתרץ עדיין: איך צוה לפרעה "שלח עמי ויעבדוני"?

44) פי"א. ובח"א — פכ"ה (לא, ב).

45) וע"ד אחר דשמע תוך מאחר ובכ"ז הו"ל לידחוק (חגיגה טו, א. חדא"ג מהרש"א שם ד"ה יצתה בת קול. וראה גם ר"ח שם).

---

*) ואף שכל תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא כשהאונס בא מחמת הפשיעה (והיכא שבא שלא מחמת הפשיעה ס"ל לכו"ע דפטור — תוס' ב"מ מב, סע"א. רמב"ם הל' שכירות פ"ג ה"י) — היינו דוקא כשהמעשה שאירע באונס בא מחמת פשיעותו. משא"כ בנדו"ד, שהאונס גופא (מה שאין לו בחירה) הוא מחמת פשיעותו. וה"ז בדוגמת הזורק חץ, שאף שלאחרי שיצא החץ מידו אין בידו להחזירו, אין שייך לפטרו מסעם אונס, מכיון שהוא עצמו גרם לזה (ולהעיר מנ"ע ב"ק כב, א). ועצ"ע.

און אַזוי איז אויך בנוגע צו פרעה'ן: אפילו לאחרי ווי "ויחזק ה' את לב פרעה" און אפילו לאחרי ווי דער אויבערשטער האָט געזאָגט בדיבור [47] "כי אני הכבדתי את לבו", האָט ער נאָך אַלץ געהאַט בחירה צו שטאַרקן זיך און טאָן תשובה [48].

---

וגם ע"ד הפשט מצינו זה — ראה פרש"י ס"פ בראשית (ו, ו (ד"א כו')). תשא לב, יב. ועוד.

46) ומכיון שאמר "כי אני הכבדתי גו' למען שתי גו'", הרי דיבור זה הוא גזירה שימאן לשלוח (עד שיבואו כל האותות). משא"כ באם לא היתה האמירה, מכיון שחיזוק הלב הוא רק בנוגע ללבו של פרעה [ולא בנוגע לאי שילוחו את בנ"י בפועל, ורק שחיזוק הלב הוא סיבה שימאן לשלוח], אי"ז מכריח כ"כ את הבחירה (וא"צ לזה העבודה ד"דחק"). ובדוגמת "בראת צדיקים בראת רשעים"; "בטרם אצרך בבטן גו'"; "זורו רשעים מרחם גו'", שמכיון שהוא רק חומר מוכן לקבל צורת הטוב והרע [אבל לא נגזר עליו שיהי' צדיק או רשע בפועל — כי "צדיק ורשע לא קאמר"], אי"ז מכריח את הבחירה (ראה שעה"ת — לאדמו"ר האמצעי — ח"א כ, ד ואילך. תו"ח תולדות יג, ג ואילך).

ובזה מתורצת הסתירה לכאורה ממש"כ ברמב"ם הל' דעות רפ"ב: בנ"א שנפשותיהם חולות כו' (ועד"ז בח' פרקים פ"ג) למש"כ בהל' תשובה רפ"ה (ובח' פרקים פ"ח) — אף שהל' (בהל' תשובה כו') צע"ק. ואכ"מ.

ועפי"ז יש לומר, שמה שאמר ה' למשה "כי אני הכבדתי גו'", הוא לפי שדוקא ע"י האמירה, יהי' הענין ד"התעללתי". ואף שכבר אמר בתחילה "ואני אקשה את לב פרעה", הרי באמירה ההיא לא נתפרש (בדיבור) זמנה, ובמילא אינה גזירה.

47) ומקרא מפורש הוא (שגם בן חמש למקרא ילמדו): וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו.

48) ובפרט מסיפור בתורה — לשון הוראה (זח"ג נג, ב).

ובן בנך גו' " — איז די הוראה דערפון מובן גאר אין פשטות:

מה־דאך פרעה, וואס זיינדיק פון אה"ע איז זיך חיות געווען פון גקה"ט[49], האט ער אבער געהאט בכח צו תשובה טאן אפילו לאחרי ווי "הכבדתי את לבו" — עאכו"כ אז איד, וואס זיין חיות איז פון קדושה — פון נפה"א[50] וואס "גם בשעת החטא היתה באמנה אתו ית' "[51], וואס מצד עצמו איז דאך אלע מאל "ולבי ער" אפילו בזמן הגלות[52], און דאס וואס לפעמים איז ביי אים דא טמטום הלב איז דאס בלויז וויבל צו אים האט זיך "צוגעקלעפט" בחי' "פרעה"[53] — איז דאך זיכער אז ער האט אלע מאל די בחירה צו אנטפלעקן זיין הארץ, וואס זי איז אין אמת'ן אלע מאל וואך (ער דארף זי אפילו ניט מעורר זיין, ער דארף נאר אראפנעמען די זאכן וועלכע פארשטעלן אויף איר), און תשובה טאן — וואהרום "אין לך דבר העומד בפני ה־תשובה"[54].

און נאך מער: וויבאלד אז "וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח"[55] און דער אויבערשטער איז מצפה אויף יעדער אידן ער זאל תשובה טאן, איז דאך מובן בפשטות, אז אפילו אין פאל ווען "ואתה הסבות את לבם אחורנית", וואס תורה טייטשט אויף דעם — "מנעת מהן ה־תשובה"[56], איז עס בלויז בחיצוניות.

49) תניא ספ"א. ספ"ו. וראה לעיל ע' 55 סוף הערה 47.

50) ראה לעיל ע' 14 הערות 15־16.

51) תניא ספכ"ד.

52) שה"ש ה, ב. ובמדרש עה"פ.

53) ראה לעיל ע' 55 הערה הנ"ל.

54) ירושלמי פאה פ"א ה"א (בפני בעלי תשובה). מהנ"ע בז"ח ס"פ בראשית. רמב"ם הל' תשובה ספ"ב. תניא פכ"ה. אגה"ת רפ"ד.

55) ש"ב יד, יד.

56) מ"א יח, לז. רמב"ם הל' תשובה פ"ו ה"ב. (אבל ראה רש"י במלכים שם: נתת להם מקום כו').

57) ועפ"י מ"ש בשמו"ר (פי"ג, ו) "כדי שיחזרו בהן ויעשו תשובה" — מובן, שאפילו בנוגע לפרעה, הכוונה פנימית היתה שישוב.

58) ולפי שכוונה זו היא "גבוהה מאד", אינה יכולה להתלבש בכתב (בציווי הקב"ה למשה) — ראה תו"א נב, ד.

59) שמות ד, כג.

60) ובפרט עפ"י מ"ש בשל"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב — נעתק בלקו"ש ח"ה ע' 129 הערה 1. וראה גם בהמובא שם הערה 2.

וואהרום עס איז דאך ניט שייך אז מלמעלה זאל מען מאכן אן ענין פון היפך הכוונה. נאר אדרבה: דער "הסיבות את לבם אחורנית" גופא איז בכדי[57] ארויסצורופן א טיפערע תשובה, די תשובה פון "דחק".

יו"ד. עפ"י הנ"ל איז אויך פאר־שטאנדיק וואס אין פסוק גופא שטייט נאר "בא אל פרעה" און עס שטייט ניט "והתרה בו": וויבאלד אז בגילוי איז "הכבדתי גו' " אן ענין וואס איז מונע די תשובה, איז די כוונה (ווי עס הערט זיך בחיצוניות) אין דעם "בא אל פרעה" — אז ער זאל ניט פאלגן, "למען שתי אותותי גו' ולמען תספר גו' את אשר התעללתי". און אויף דעם קומט רש"י און איז מגלה די כוונה פנימית אין דעם[58], אז "בא אל פרעה" מיינט "והתרה בו", וואס בשעת מען איז אימעצן מתרה און מען וואהרנט אים, איז מען דאך אויסן מיט דער התראה (וואס מען שרעקט אים מיט א שוערן עונש), אז ער זאל פאלגן וואס מען הייסט אים. און ווי רש"י זאגט אין א פריערדיקער סדרה[59] "ומתרה בו לשוב".

יא. בעניני תורה זיינען דאך אלע פרטים בדיוק[60] — זעט מען אז פרשת בא (כולל די הוראה הנ"ל) לייגנט מען

אלע מאל אין דעם שבת [63] וואס פאר יו"ד שבט אדער אין דעם שבת פון יו"ד שבט גופא [64] — דער יום ההילולא פון כ"ק מו"ח אדמו"ר:

אעפ"י אז אין דער אמירה פון דעם אויבערשטן צו משה'ן שטייט נאר "בא אל פרעה" און דער "והתרה בו" שטייט ניט בפירוש אין פסוק, איז אבער אין משה'ס ריד צו פרעה'ן שטייט בפירוש (בגילוי) "כי אם מאן אתה גו' " — אן ענין פון התראה, וואו די כוונה איז אז דער מותרה זאל פאלגן און אויסמיידן דעם עונש.

און דאס איז די הנהגה פון א רועה ישראל — אנהייבנדיק פון משה רבינו רעיא מהימנא און אתפשטותא דילי' בכל דרא ודרא [65] ביז צו כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא — אז אפילו צו אזא אידן וואס לבו מטומטם ר"ל, ביז אז דורך זיינע הנהגות האט ער גורם געווען צו "ויחזק ה' את לבו" און וואס תורה פסק'נט "מנעת מהן התשובה" — גייט מען אפילו צו אים אן מען איז אים מתרה — בדרכי נועם — ער זאל חוזר זיין בתשובה.

און אט־די הנהגה האט דער בעל ההילולא געמאנט באַ זיינע חסידים, באַ זיינע מקושרים און אפילו אויך באַ די וואס זיינען נאר הולכים בעקבותיו, אז מען זאל ניט מאכן קיין חשבונות אין וועלכן סוג דער איד גייט ארין, צי ער איז "רעך" ועמיתך [66] עמך [67] בתומ"צ אדער ער איז וויט דערפון, ביז אפילו ער איז פון דעם סוג אויף וועמען עס שטייט דער היפך פון "מעלין" [68] — אז אויך אים [69] זאל מען מתרה זיין אז ער זאל תשובה טאן, און — דווקא בדרכי נועם, דורך אויפקלערן אים ווי דורך די תשובה וועט ער פארשפארן זיך אלע יסורים ר"ל.

און "ברית כרותה לעבודה ותעמולה שאינן תחרות ריקם" [70], אז די התראה בדרכי נועם ווירקט (א ווייל פריער אדער א ווייל שפעטער, אבער סוכ"ס ווירקט עס אויף יעדן איינעם) אז עס גייט פון אים אראפ די כבדות הלב, און ער איז גרייט — עומד הכן — צום ארויסצוגיין פון גלות (וואס גלות מצרים איז שרש לכל הגליות [71]) ער וועט איינער פון "כל צבאות ה' " וואס גייען ארויס פון איצטיגן גלות "כימי צאתך מארץ מצרים" [72] —

---

61) זמיני' מתברכין כולהו יומין (זח"ב סג, ב. פח, א). — ועפ"י מה שדובר בכמה שיחות (וראה גם שיחת ש"פ וארא תש"ל), שגם השבת (שלאחרי ששת ימי החול) שייך בזה להשבת שלפנ"ז — גם כשיום ההילולא חל בש"פ בשלח, שייך הוא לש"פ בא.

62) כבשנת ההסתלקות וכבשנה זו (תש"ל).

ועפ"י מה שנתבאר (ראה בארוכה שיחת י"ט כסלו תשכ"ה), שהגם שרוב המועדים נקבעו ביום מסויים בחודש, מ"מ, כשהם חלים באותו היום של השבוע ובאותה הפרשה, הם בתוקף יותר — מובן, שבשנה זו חוזרת וניעורת ההמשכה שהיתה בפעם הראשונה, ביתר שאת. ובפרט שהשנה נמלאו עשרים שנה. — ראה המכ' דר"ח שבט (ה'תש"ל) (נדפס לקמן בהוספות ע' 293).

63) תקו"ז תס"ט.

64) עליו נאמר הוכח תוכיח (קדושים יט, יז).

65) כדרז"ל בתנדא"ר ספי"ח.

66) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 134. ח"ב ע' 620.

67) וכמבואר בארוכה תניא פרק לב. ועייג"כ הגהות הצ"צ (נדפסו ב"קיצורים והערות" ע' לו) וש"נ.

68) היום יום ס"ע לא. וראה גם שם ע' מג ובכ"מ.

69) ד"ה קול דודי תש"ט בתחלתו. וראה ב"ר פט"ז, ד.

70) פרשתנו יב, מא. מיכה ז, טו.

וואָרום עד האָט אין זיך די אַלע ענינים פון „צבא" — ווי מבואר בארוכה במא־מרי יום ההילולא יי,

צו מקבל זיין פני משיח צדקינו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש, בעגלא דידן.

(משיחת ש״פ בא תשכ״ה)

---

71) ד״ה באתי לגני פרק יו״ד ואילך.